

Traktormusikk:
To museer fikk 50 000 kroner i støtte av Norsk Kulturråd til å oppføre en konsert med tolv traktorer fra 50- og 60-tallet.
Foto: Ellinor Gylling

Hvert år brukes millioner av skatte kroner på kunstprosjekter som det du ser her – en bonde og hans dieseltraktor. ►

Er dette kunst?

PROSJEKT: Oppføre «Konsert for 12 traktorer» av Sven-Åke Johansson under Momentum kunstfestival.

BESKRIVELSE: Musikkstykket fra 1996, komponert for gamle dieseltraktorer fra 50- og 60-tallet. Komponist Sven-Åke Johansson fikk ideen da han ble vekket av lyden fra traktorer en morgen han befant seg på landet. Stykket er en slags «musikalsk hevn» hvor bråkete lyder blir til musikk.

TILSKUDD: 50 000 kroner.

Foto: Ellinor Gylling

DERFOR FIKK PROSJEKTET STØTTE:

«Verket fokuserer på lyd som fenomen og bygger på forståelsen av musikk som organisert lyd. Samtidig utfordrer verket definisjonen av grensesnittet mellom lyd og støy. Musikkutvalget vurderer en framføring som interessant i lys av komposisjonens egenart og utfordrende utgangspunkt, også i lys av samarbeidet mellom et moderne kunstmuseum (Galleri F15) og Landbruksmuseet. Dessverre har produksjonen så langt ikke blitt gjennomført på grunn av manglende totalfinansiering.»

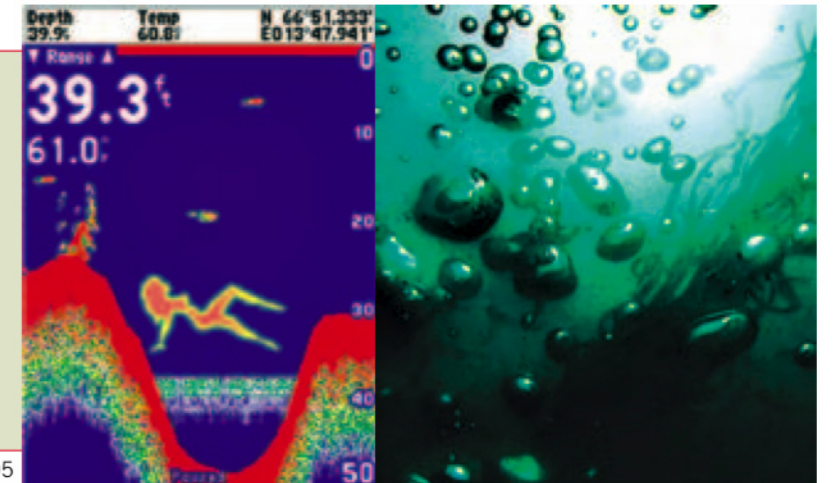
PROSJEKT: «Den åttende søster» av Motherboard 2005, Per Platou/Amanda Steggell.

BESKRIVELSE: Senke en skulptur ned på havbunnen på Helgelandskysten. Skal utformes med materialer som gjør det mulig å se dens form gjennom ekkolodd. Den vil da framstå som en naken kvinnekropp.

TILSKUDD: 75 000 kroner.

DERFOR FIKK PROSJEKTET STØTTE: «Gir en umiddelbar assosiasjon til fjellkjeden 'De syv søstre', Helgelandskysten og et landskap som er gjengitt mye i kunsten. Prosjektet kommenterer en romantisk og figurativ kunstpraksis, mytologi og lokalhistorie gjennom ny teknologi. Prosjektet har en betydelig grad av humor og en påtakelig vilje til å ta folks hverdag på alvor, samtidig som det er en underfundig kommentar til kunstneriske klisjeer.»

Foto: Motherboard 2005

«Når en kunstner får 10 000 kroner til å reise til Cuba for å samle inn lukt – ja, da er Kulturrådet virkelig blitt tatt ved nesa.»

Knut Haavik, medlem av Kulturrådet

► **SE FOR DEG** et jorde. Med kumøkk og tusenfryd. Smørblomster og strømgjerde rundt. Og oppe i en liten bakke i enden av jordet sitter det mennesker tett i tett. De har kommet for å få en kulturopplevelse. I en halvsirkel nede på jordet står tolv rustne traktorer oppstilt. Det ryker svart fra eksosrørene, motorene går på høyoktan. Og så kommer han. En mann på over seksti år, med runde briller og blå skyggelue. Han stiller seg opp ved et notestativ, ser mot rekka av gamle traktorer. Og begynner å dirigere.

– Dette kan nok forsvare en plass innunder kunstbegrepet. Men vi kan stille spørsmål ved om dette virkelig er kunst og ikke minst om det er kvalitetskunst, sier kunsthistoriker Tommy Sørbø. Han legger til:

– Jeg har personlig ikke sansen for dette, og det er vel ikke noe *vesentlig* bidrag til menneskelig erkjennelse.

NORSK KULTURRÅD SITTER med enorm makt. I år vil rådet dele ut 300 millioner kroner fra Norsk kulturfond. I 2005, der vi har de siste tilgjengelige tallene, ble det søkt om totalt 775 millioner kroner. En kunstners drøm kan bli knust, en annen kan bli løftet til nye høyder. I 2005 fikk Rådet hele 6068 søknader. Omkring en fjerdedel fikk tildelt midler til sine prosjekter. Det ble fordelt totalt 189 millioner kroner, nesten 25 prosent av den samlede søk-

nadssummen. Og langt fra alle er enige i at prosjektene som får støtte, ender med produksjon av god kunst. Man kan sågar til tider spørre seg: Er dette overhodet kunst?

– **JEG VILLE HA** forstått reaksjonene dersom dette var et pornografisk prosjekt. Men det er det ikke, sier scenekunstneren Kate Pendry.

I desember i fjor fant avisene fram sine feitest typer da engelskfødte Pendry ble tildelt 859 000 kroner fra Kulturrådet for å lage en sceneproduksjon om seksualitet. Stykket, med tittelen «Pornography», vakte særlig oppsikt fordi Pendry planlegger å spille inn en pornofilm som en del av produksjonen. Rådsmedlemmene Hallgrim Berg og Knut Haavik gikk ut og kritiserte tildelingen. «Jeg syns ikke pornografi er kunst. Kunstbegrepet blir litt utvannet,» sa Haavik.

– Pornoen er en *så* stor og tilgjengelig del av kulturen vår, og jeg tror alle oppegående mennesker i dette landet ønsker at det stilles spørsmål om den, svarer Pendry.

– Dét er grunntanken i prosjektet mitt, jeg stiller spørsmål om dagens situasjon. Jeg tror at fordi jeg er kunstner, antar folk flest at jeg kommer til å lage noe spekulativt og verdiløst. Jeg ville aldri sammenliknet meg med Ibsen, men tror du han skrev «Gjengangere» for å fremme syfilis?

«Sanseorgel»: Kunstner Amanda Steggell fikk 85 000 kroner i støtte fra Kulturrådet til sitt «emotion organ» – et ombygd orgel som formidler musikerens følelser med lyd, lys, lukt og bevegelser.

Pendry fikk også i fjor 230 000 kroner av kulturrådet til en jubileumsversjon av sin performance «Dead Diana».

– **DET ER EN** ærlig sak å ikke like alt som skapes, sier leder i Kulturrådet, Vigdis Moe Skarstein.

– Men vi ville hatt et flatt samfunn hvis alle likte det samme. Det må gis plass til det flertallet ikke liker, også. Vi må gi rom for nye, og av og til litt sprelske måter å lage kunst på.

Moe Skarstein vil bidra til eksperimentering og fornying.

– Og da må vi sørge for mangfold og at det utfordres grenser.

TIDLIGERE Se og Hør-redaktør Knut Haavik er en mann av folket. Han ble valgt inn i Kulturrådet i 2004, da han ble foreslått av Fremskrittspartiet. Siden han ble rådsmedlem, har Haavik med jevne mellomrom gått offentlig ut og raljert med tildelinger og vedtak han mener er fullstendig latterlige:

– Jeg har ikke sans for denne typen prosjekter. Jeg syns ikke tretten termoser på et bord eller en tre ganger fire meter fotokopi av en innbetalingsgiro er kunst. Det er trist når den slags «kunst» blir til fortrelsel for andre verk av langt bedre kvalitet. Og når en kunstner får 10 000 kroner til å reise til Cuba for å samle inn lukt – ja, da er Kulturrådet virkelig blitt tatt ved nesa.

– Hva slags kunst liker du?

– Kunst som gleder meg og gir meg

noe. Som kan bringe fram et smil selv om hverdagen er trist. Jeg har mange malerier hjemme, jeg. Men det er lite nonfigurativ kunst på veggene mine, for å si det sånn, sier Haavik.

EN INVESTERING I FRAMTIDA. Det er hva direktør Gunnar B. Kvaran ved Astrup Fearnley-museet i Oslo kaller det.

– Støtte til prosjekter som dette gjør at kunstnere kan eksperimentere og teste grenser uten å måtte ta hensyn til kommersielle krefter.

Kvaran legger til at nyskapende kunst nødvendigvis må være litt spesiell og overraskende:

– Hvis jeg som menigmann umiddelbart forstår alt det nye som foregår innenfor eksempel data og medisin, er noe galt. Slik er det med kunsten også. Det er mer spennende og givende å se noe man ikke forstår enn noe man har sett hundre ganger før.

– Har du selv noen grenser for hva du mener kan kalles kunst?

– Kunsten kjenner ingen grenser. Og slik må det være. Kunstverdenen må være i kontinuerlig bevegelse.

APROPÓS BEVEGELSE. Se for deg en gammel, mørken orgeltangent. Tangenten er nedslitt og gulhvitt, det knirker i treverket. Men idet du trykker den ned, får du ei vindkule i fjeset; foran øynene dine dukker det opp figurer av hvitt og farget lys, det dufter plutselig av hageblomster. Kunstneren ►

PROSJEKT: «Strikk7 – Naughty Knitting» setter strikking som samtidskunst, kulturhistorie og design på dagsordenen.

BESKRIVELSE: Utstilling av utradisjonell strikkekunst. Målet er å utforske og synliggjøre bruk, bredde og uttrykksmangfold i strikking. Vestlandske kunstinstitusjoner, Høgskolen i Sogn og Fjordane, Museumssenteret i Salhus og Hordamuseet.

TILSKUDD: 450 000 kroner

DERFOR FIKK PROSJEKTET STØTTE:

«Et prosjekt der interessante institusjoner samarbeider. Internasjonalt renommerte samtidskunstnere går inn i et tekstilfelt vi alle kjenner. Vi er vokst opp med strikking, alle sammen. Det er viktig å vise andre uttrykksformer innen tekstil enn trykk og vev, og i så måte er dette et forbillig prosjekt.»

PROSJEKT: Konsert av knuste gitarer (Jørgen Træen og John Hegre).

BESKRIVELSE: Konsert hvor duoen «Golden Serenades» vil lage musikken som oppstår fra gitarer i langsom, manuell nedbrytning (knusing). Lyden forlater den døende gitaren gjennom pickuper og kontaktmikrofoner, strategisk implantert i instrumentet, og sendes til elektronisk bearbeiding før den treffer publikum.

TILSKUDD: 30 000 kroner.

DERFOR FIKK PROSJEKTET STØTTE:

«Duoen har markert seg som noen av de ledende komponister i sjangeren støymusikk i Europa. Støymusikk er blitt et anerkjent estetisk begrep der forståelsen av lydbegrepet utfordres og utvides. I dette tilfellet gjaldt Kulturrådets støtte et bestillingsverk til konsertserien Dans for voksne, et tiltak som arbeider innenfor et bredt musikalsk landskap. Det er Musikkutvalgets oppgave også å bidra til eksperimentelle prosjekter. I dette tilfellet fant vi at prosjektet hadde et kvalitetsmessig godt fundament.»

Foto: Melissa Musser

«Jeg har opplevd det jeg vil kalle nærmest korrupte tilstander.»

Vebjørn Sand, kunstmaler

► Amanda Steggell stilte nylig ut sitt «følelsesorgel» i Fredrikstad. Installasjonen er et ombygd, gammelt trampeorgel med avanserte tekniske løsninger. Tanken er at den som spiller på orgellet, kan formidle følelsene sine gjennom flere kanaler enn bare musikk. Orgelet produserer både lyd, lys, lukt og bevegelse. Prosjektet fikk 85 000 i støtte fra Kulturrådet i 2005.

– En ti dagers performance er like viktig som det som henger på veggene i et galleri mellom ni og fire, mener Steggell. Kollegaen Per Platou sier:

– I en kunstnerverden som er blitt veldig profesjonalisert, trenger vi å utfordre grensene for hva kunst er.

De to kunstnerne drikker espresso fra spesiallagde krus i sitt studio på Grønland i Oslo. I 2004 fikk duoen, som arbeider under navnet Motherboard, 75 000 kroner i støtte fra Kulturrådet til prosjektet «Den åttende søster». Sommeren 2005 bygde de en skulptur av sølvtråder på havbunnen utenfor fjellkjeden De syv søstre ved Træna på Helgelandskysten. På ekkoloddet i forbi-passerende båter framsto skulpturen som en naken kvinne i profil. Lokalbefolkningen trykket sosterene på havbunnen til sitt bryst. Men ikke alle var like imponerte. Noen måneder før skulpturen ble laget, sa det da ferske rådsmedlemmet Knut Haavik hoderystende på «Holmgang» på TV 2:

– Kanskje er bevilgningen til «Den åttende søster» gjort på et av Kulturrådets julebord. Nå er det bare å kjøpe seg båt med ekkolodd, og få store kunstneriske opplevelser.

Å GÅ GLIPP AV NOE? Det er frykten hos Kulturrådets leder Vigdis Moe Skarstein. At vi på forhånd bestemmer oss for hva som er kunst og hva som ikke er det.

– Men man kan av og til stille spørsmål om *tilnærmingen* til hva som er kunst. For å ta et eksempel fra den siste tida: Spørsmålet om striptease kan regnes som kunst, mener jeg er blitt behandlet for teknisk. Det er ikke jusen omkring merverdiavgiften som skal definere hva kunst er, sier hun.

– Hva skal til for at et prosjekt ikke holder mål faglig sett?

– Som et minimumskrav ber vi om at det i søknaden redegjøres for det praktiske: budsjetter og liknende. Vurderingen av hvilke prosjekter som skal

gis støtte, gjøres i våre ulike fagutvalg for billedkunst, musikk og så videre, forteller Moe Skarstein.

Leder for Kulturrådets billedkunstutvalg, Per Kvist, forklarer at det siter seks ulike mennesker i fagutvalget.

– Dermed ligger det seks ulike vurderinger til grunn for en tildeling eller et avslag. Vi vurderer tungt både det kunstneriske innholdet og det vedlagte budsjettet i hver søknad. Er det avgjørende for prosjektet at Kulturrådet går inn og gir støtte, eller kan prosjektet klare seg på egne bein? Vi gir støtte der behovet er størst – basert på kunstfaglige og økonomiske kriterier, sier Kvist, som til daglig er dekan ved Kunsthøgskolen i Bergen.

– OM JEG HAR SØKT? Det skal jeg love deg! Flere ganger!

Men kunstmaler Vebjørn Sand har ikke fått ei krone. Noen gang. Han søkte Kulturrådet om støtte to ganger da han arbeidet med Leonardo-broen i Ås, og fikk avslag begge gangene.

– Begrunnelsen var at prosjektet faglig ikke holdt mål, noe jeg syns er veldig rart. Dette er tross alt et prosjekt som har fått bred faglig anerkjennelse og omtale i internasjonal presse.

Sand har funnet andre måter å finansiere prosjektene sine på. Han selger reproduksjoner og grafikk, og vender seg dessuten til næringslivet for samarbeid og finansiering.

– Men norske kunstnere kan tenke annerledes. De kan kontakte det private næringsliv eller offentlige etater. Norske kunstnere er blitt lært opp til å sitte og vente uten å ta initiativ. Jeg bor i Amerika nå, og der får bedrifter skattefritak for å støtte kulturlivet og gi donasjoner. En slik ordning burde vi få også her i Norge.

Sand vil ha en kontinuerlig debatt omkring måten støttemidler går fra staten og inn i kulturlivet. Han sier:

– Jeg har opplevd det jeg vil kalle nærmest korrupte tilstander, at man må utøve et visst formspråk eller ha et visst kunstsinn for å kvalifisere til støtte.

– DET ER EN STERK PÅSTAND, svarer kulturrådsleder Vigdis Moe Skarstein.

Utvalgsleder Per Kvist sier:

– Vebjørn Sands kunstneriske virke er i mine øyne et dårlig utgangspunkt for å diskutere Kulturrådets tildeling. Sand representerer en kunstnerisk

praksis som er lett tilgjengelig, med solid markedsappell. Jeg ser ikke hvorfor han trenger støtte fra Kulturrådet.

Kunsthistoriker Tommy Sørbø mener nettopp *det* er et grunnleggende problem ved dagens støtteordning:

– Det er ikke meningen at det offentlige skal betale for ren personlig eksperimentering eller mentalhygiene for kunstneren. Jeg har ofte inntrykk av at *tanken* er mer interessant enn utførelsen i slike prosjekter. I det lange løp må et verk som får støtte ha en praktisk, demokratisk eller eksistensiell betydning, sier Sørbø.

Prosjektet «Den åttende søster», hvor en naken kvinnekropp kommer til syne på båtførerens ekkolodd, er ifølge Sørbø et godt eksempel på et prosjekt uten allmenn interesse.

– Det er en morsom tanke. Men

PROSJEKT: «Død Diana».

Performance av Kate Pendry (bildet). I den kontroversielle performansen opptrer Pendry som prinsesse Diana. I forestillingen kommenterer prinsessen samtida og sin egen død fra himmelen. Ifølge Pendry selv handler performansen om sosialpornografien rundt Lady Di. I fjor ga Kulturrådet 230 000 kroner til en jubileumsversjon av «Dead Diana» i forbindelse med tiårsdagen for hennes død 31. august 1997.

Foto: Scanpix

PROSJEKT: Sceneproduksjonen «Pornography» av Kate Pendry. Undersøker seksualiseringen av samfunnet og hvordan vår kultur har blitt pornografisert.

BESKRIVELSE: Forestilling om seksualitet som bl.a. inneholder en egeninnspilt pornografisk film – et forsøk på å lage den perfekte pornofilm. Muligens også en «erotisk CD», som er ment som porno for blinde.

TILSKUDD: 859 000 kroner

DERFOR FIKK PROSJEKTET STØTTE:

«En grunn er kunstneren selv. Kate Pendry er en av landets mest seriøse scenekunstnere. Vi er nødt til å bruke kunsten som språk for å snakke om samtida. Seksualitet og pornografi er noe som berører samfunnet vårt, og det må berøres på en mer human måte enn det en kynisk industri gjør i dag.»

Kate Pendry, kunstner.

Knut Haavik, medlem av Kulturrådet.

Tommy Sørbø, kunsthistoriker.

Vigdis Moe Skarstein, kulturrådsleder.

«Er det en menneskerett å være kunstner?»

Tommy Sørbø, kunsthistoriker

hvilken betydning har det? Hva skal man med dette verket?

– **JEG VIL SI** at «Den åttende søster» har møtt lokalbefolkningen i Træna på en måte som billedkunst på et galleri i Oslo aldri kunne gjort. For oss er Kulturrådets relativt små bevilgninger til mange forskjellige prosjekter den viktigste garantisten for en fri kunstscene i Norge, svarer Per Platou.

– Skal all kunst kunne selges, er det umulig å lage kunst som dette. Vi snakker ikke om en ny Picasso. Men denne typen prosjekter koster lite i forhold til hvor mye de er verdt, sier Platou.

– Ja, vi støtter troen på at det lokale kan bety noe, at for eksempel en lokal båtfører kan få en kunstopplevelse på sitt ekkolodd, sier Steggell.

Duoen mener Kulturrådet stimulerer kunstnere til å gå et skritt videre med uvanlige, men nyskapende ideer.

– **ENHVER GATEKJØKKENEIER** skal plutselig være et kunstnerisk, lekende menneske. Det å være kreativ er blitt en menneskerett, sier Tommy Sørbø.

– Det sier seg selv at det ikke går. Noen må gå opp disse grensene: Hva

er et verk, hva er kvalitet, og er det en menneskerett å være kunstner? Den gjeldende kunstforståelsen blant mange samtidskunstnere i dag er at verket først blir til i publikums bevissthet. Skal vi følge dette bokstavelig, burde publikum også få stipender.

Sørbø tror det er for mange som kaller seg kunstnere i Norge i dag.

– Det brukes et motespåk i søknadene, med begreper som «å forske på» og «utfordre grenser». Jeg er eksistensiell, og mener en fiffig idé alene ikke er nok. Det er altfor lett å få støtte til denne typen konseptuelle prosjekter.

KATE PENDRY ER UENIG.

– Mange søker i opp til ti år før de får støtte. Og man er aldri garantert å få midler for mer enn ett prosjekt. Kunstnere jobber generelt veldig hardt for veldig lite penger. Mange av oss har jobbet på si. Men jeg er glad for at jeg bor i et land som har en institusjon som Kulturrådet. Et statlig råd som støtter prosjekter som Morten Traaviks «Miss Landmine», som fokuserer på verdigheten til kvinner som er blitt rammet av landminer. Det er en grunn til at Norge har potensial til å bli et stort land, sier Pendry.

– Og en god grunn til at jeg vil fortsette å betale skatt med glede. ●

tep@dagbladet.no